Dokumentin sisältö

1 Esittelijä ja valmistelijat

2 Valmisteluaikataulu

3 Nykytilan kuvaus

4 Ehdotettu päätösesitys

5 Päätösvaihtoehtojen vaikutusten tarkastelua

6 Yhteenveto ja johtopäätökset päätösvaihtoehtojen vaikutusten tarkastelusta

7 Päätösvaihtoehtojen vertailu

8 Yhteenveto ja johtopäätökset päätösvaihtoehtojen vertailusta

9 Päätösesitys

10 Päätöksen seuranta- ja arviointisuunnitelma

1 Esittelijä ja valmistelijat

IKI2035-ohjelman päivitykseen osallistuneet:

Ikäihmisten ja vammaisten palveluiden palvelulinja:

Päivi Tryyki, palvelulinjajohtaja

Elina Marttila, talouspäällikkö

Anna Mustonen, koordinoiva ostopalvelupäällikkö

Anni Vainionpää, hallintopäällikkö

Pentti Vatanen, kehittämissuunnittelija

Ikäihmisten palveluiden toimialue:

Mari Ollinpoika, toimialuejohtaja

Sirkku Miettinen, palvelujohtaja, kotona asumista tukevat palvelut

Minna Nummi, palvelujohtaja, asumisen palvelut

Anna-Stiina Salminen, kehittämispäällikkö

Ikäihmisten ja vammaisten yhteisten palveluiden toimialue:

Tuula Jutila, toimialuejohtaja

Kaisa Taimi, palvelujohtaja, asiakasohjaus

Milja Koljonen, palvelujohtaja, ennaltaehkäisevät palvelut ja neuvonta

Katja Hakkarainen, kehittämispääällikkö

Työpajojen (29.4.2026, 5.5.2026 ja 3.6.2026) osallistujat

- Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunta
- Pirkamaan hyvinvointialueen vanhusneuvosto
- Ostopalveluiden tuottajat

2 Valmisteluaikataulu

Tammi-huhtikuu 2026

Nykytilan analyysin toteuttaminen viranhaltijavalmisteluna, väestöennusteiden ja talouslaskelmien päivittäminen sekä ohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden kehittämis- ja päivitystarpeiden arviointi analyysissa tuotetun tiedon perusteella.

Huhti-heinäkuu 2026

Sidosryhmille pidetyissä työpajoissa syvennettiin ohjelman tavoitteita, toimenpiteitä ja palveluiden kehittämistarpeita.

- Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunnan työpaja 29.4.2026
- Vanhusneuvoston työpaja 5.5.2026
- Palveluntuottajien työpaja 3.6.2026

Toimenpidekokonaisuuden päivittäminen viranhaltijavalmisteluna työpajoissa esille tulleiden näkemysten ja kehittämisehdotusten pohjalta.

Elokuu-loppuvuosi 2026

IKI2035-ohjelman päivityksen käsittely hyvinvointialueen johtoryhmässä, vanhusneuvostossa sekä ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunnassa. Ohjelmapäivityksen hyväksyminen aluehallituksessa ja aluevaltuustossa.

3 Nykytilan kuvaus

Voimassa oleva IKI2035-kehittämisohjelma hyväksyttiin Pirkanmaan hyvinvointialueen aluehallituksessa 20.11.2023 § 319. Ohjelmassa määritellään, miten ikääntyneen väestön palvelutarpeisiin vastataan toimintakykyä tukevilla, toiminnallisesti ja taloudellisesti kestävillä palveluilla. Ohjelman toimeenpanon etenemisestä on raportoitu puolivuosittain aluehallitukselle ja aluevaltuustolle. Vuoden 2026 talousarvion hyväksymisen yhteydessä aluevaltuusto edellytti ohjelman päivittämistä, jotta ikääntyneiden palvelutarpeen kasvu voidaan huomioida nykyistä paremmin.

Päivityksessä kehittämisalueet säilyivät sisällöllisesti ennallaan, muta ne sanoitettiin aiempaa asiakaslähtöisemmin, kuitenkin huomioiden väestökehityksen vaikutukset palvelutarpeeseen, taloudelliset reunaehdot sekä henkilöstöresurssien saatavuus. Lisäksi ohjelman tavoitteita ja niitä tukevia toimenpiteitä päivitetään vastaamaan jo toteutuneita kehittämistoimenpiteitä, muuttunutta toimintaympäristöä ja voimassa olevaa lainsäädäntöä.

Ikääntyneiden palveluiden toimintaympäristössä keskeisiä huomioita:

- Väestö ikääntyy. Pirkanmaalla yli 85-vuotiaiden osuus väestöstä kasvaa 69 %:a vuoteen 2035 mennessä.
- Ikääntyvän väestön palvelutarpeisiin vastaaminen edellyttää merkittävää rahoituksen lisäystä ikääntyneiden palveluihin.
- Ikääntyvän väestön palvelutarpeisiin vastaaminen edellyttää merkittävää henkilöstön lisäämistä samanaikaisesti kun työmarkkinoilta eläköityy enemmän henkilöstöä kuin uusia työntekijöitä valmistuu alalle.
- Sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteentoimivuutta tulee kehittää ikääntyneiden keskeisissä palvelu- ja hoitopoluissa.
- Monituottajuutta sekä kumppanuuksia kuntien, palveluntuottajien ja kolmannen sektorin kanssa tulee edelleen vahvistaa.

IKI2035-ohjelma linkittyy Pirkanmaan hyvinvointialueen strategiaan vuosille 2026-2029, Pirkanmaan hyvinvointialueen ikääntyneiden asiakkaiden ja potilaiden palveluketjun selvitystyön toimeenpanosuunnitelmaan ja Pirkanmaan hyvinvointialueen ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelmaan 2026–2029.

4 Ehdotettu päätösesitys

IKI2035-kehittämisohjelman ydintavoite

Ikääntyneiden toimintakykyä tukevat, toiminnallisesti ja taloudellisesti kestävät palvelut

Kehitysalueet

1. Ikääntyneen sujuvaa arkea vahvistavat neuvonta, ohjaus ja ennaltaehkäisevät palvelut

- Lisäämme palvelujen saatavuutta, saavutettavuutta ja tunnettavuutta. Kehitämme arviointiprosesseja yksilöllisiksi ja oikea-aikaisiksi. Edistämme ikäystävällisiä asuinympäristöjä yhdessä kuntien ja järjestöjen kanssa.

2. Hyvä ja turvallinen elämä omassa kodissa

- Mahdollistamme asiakkaidemme kotona asumisen voimavaralähtöisesti tukemalla heidän osallisuuttaaan ja toimintakykyään, kehittämällä kotiin annettavia sekä lyhytaikaisia palveluja ja vahvistamalla omais- ja perhehoitoa.

3. Turvalliset ja yksilöllisiin tarpeisiin vastaavat asumisen palvelut

- Vastaamme oikea-aikaisesti asiakkaidemme palvelutarpeisiin yhteisöllisellä asumisella ja ympärivuorokautisella palveluasumisella. Järjestämme palvelut henkilöstö- ja talousresurssit huomioiden.

4. Sujuvat ja oikea-aikaiset palvelut elämäntilanteen muuttuessa

- Parannamme sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteentoimivuutta ikääntyneiden keskeisissä palvelu- ja hoitopoluissa. Kehitämme monituottajuutta ja kumppanuuksia kuntien, palveluntuottajien ja kolmannen sektorin kanssa.

5. Asiakkaan arkea tukevat digi- ja teknologiaratkaisut

- Tuemme asiakkaidemme digitaalisten palvelujen käyttöä ja laajennamme teknologian hyödyntämistä palvelujen saatavuuden ja laadun parantamiseksi. Vahvistamme tiedolla johtamista sekä asiakaskokemustiedon hyödyntämistä.

5 Päätösvaihtoehtojen vaikutusten tarkastelua

Vaihtoehto	Kuvaus
Nykytila	Jatketaan nykyisillä toiminnallisilla ja taloudellisilla tavoitteilla. Tämä vaihtoehto ei kuitenkaan huomioisi toimintaympäristössä tapahtuneita muutoksia, mukaan lukien väestön kehitys ja rahoituksen muutokset.
Vaihtoehto 1: IKI2035-kehittämisohjelman päivittäminen	IKI2035-ohjelma päivitetään vastaamaan nykyistä toimintaympäristöä. Päivityksessä huomioidaan väestön ikääntymisestä aiheutuva palvelutarpeen kasvu, palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen käytettävissä olevat resurssit, toteutetun kehittämistyön tulokset sekä ohjelman hyväksymisen jälkeen voimaan tulleet lainsäädännön muutokset. Päivitetyillä tavoitteilla ja toimenpiteillä tuetaan ikääntyneiden toimintakykyä sekä palvelujen järjestämistä toiminnallisesti ja taloudellisesti kestävällä tavalla.

6 Yhteenveto ja johtopäätökset päätösvaihtoehtojen vaikutusten tarkastelusta

Vaihtoehdossa 1 IKI2035-ohjelma päivitetään vastaamaan nykyistä toimintaympäristöä ja tulevaisuuden palvelutarpeita. Päivitys vahvistaa ohjelman tietoperustaa, tukee hyvinvointialueen strategian toimeenpanoa sekä parantaa edellytyksiä kehittää palveluita toiminnallisesti, taloudellisesti ja henkilöstöresurssien näkökulmasta kestävällä tavalla. Päivitetty ohjelma tukee palvelujen saatavuutta, vaikuttavuutta ja asiakkaiden hyvinvointia sekä luo paremman perustan ikääntyvän väestön palvelutarpeen kasvuun vastaamiselle.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että vaihtoehto 1 tukee IKI2035-ohjelman ydintavoitteen toteutumista sekä hyvinvointialueen strategisten ja toiminnallisten tavoitteiden saavuttamista muuttuvassa toimintaympäristössä. Ikääntyneiden rajusta kasvusta johtuen taloudelliset tavoitteet eivät ole saavutettavissa, mutta ohjelmalla pyritään hillitsemään kustannusten kasvua.

7 Päätösvaihtoehtojen vertailu

Vaikutuskohde	Nykytila	Vaihtoehto 1: IKI2035-kehittämisohjelman päivittäminen
Ihminen/Asukas		
Hyvinvointi, terveys ja terveyserot		
Lyhyt aikaväli	0	1
Pitkä aikaväli	0	2

Kuvaus	Ikääntyvän väestön palvelutarpeisiin vastataan käytännöillä, jotka eivät pitkällä aikavälillä riitä vastaamaan kasvavaan palvelutarpeeseen.	IKI2035-ohjelman päivitys vahvistaa ikääntyneen väestön hyvinvointia, toimintakykyä ja osallisuutta suuntaamalla palveluja entistä ennakoivammin ja asiakaslähtöisemmin. Ikääntyneiden palvelutarpeisiin vastataan oikea-aikaisilla, voimavaralähtöisillä ja asiakkaita osallistavilla palveluilla. Ennaltaehkäiseviä palveluita sekä neuvontaa ja ohjausta vahvistetaan muun muassa Lähitorien ja asiakasohjauksen kautta, mikä tukee varhaista tuen saantia ja ehkäisee raskaampien palveluiden tarvetta. Kotona asumista edistetään kohdentamalla kotihoidon resursseja asiakastarpeiden mukaisesti ja vahvistamalla moniammatillista yhteistyötä. Kotona asumista tukevien palvelujen sekä omais- ja perhehoidon vahvistaminen tukee myös läheisten jaksamista ja selkeyttää asiakkaan arjen tukiverkostoa. Asumispalvelujen rakennetta monipuolistetaan lisäämällä toimintakykyä tukevia lyhytaikaisia palveluita, mikä tukee asiakkaiden kuntoutumista ja mahdollisuuksia asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. Lisäksi sosiaali- ja terveyspalvelujen integraatiota vahvistetaan palvelulinjat ylittävissä palveluketjuissa. Tällä parannetaan palvelujen sujuvuutta, saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta sekä vähennetään hyvinvointi- ja terveyserojen kasvun riskiä ikääntyneen väestön keskuudessa.
Palveluiden saatavuus ja saavutettavuus		

Lyhyt aikaväli	-1	1
Pitkä aikaväli	-3	2
Kuvaus	Ikääntyvän väestön palvelutarpeisiin vastataan käytännöillä, jotka eivät pitkällä aikavälillä riitä vastaamaan kasvavaan palvelutarpeeseen.	IKI2035-ohjelman päivitys parantaa ikääntyneen väestön palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta vastaamalla palvelutarpeisiin monimuotoisilla, oikea-aikaisilla ja voimavaralähtöisillä palveluilla. Palvelujen saavutettavuutta vahvistetaan laajentamalla digitaalisia asiointikanavia ja lisäämällä etäpalvelujen käyttöä kaikissa palvelumuodoissa. Tämä mahdollistaa palvelujen joustavamman saatavuuden asiakkaiden tarpeiden mukaisesti sekä tukee palvelujen yhdenvertaista saavutettavuutta koko hyvinvointialueella. Palveluverkkoa kehitetään erityisryhmien asumisen suunnitelman mukaisesti vastaamaan muuttuvia asiakastarpeita ja väestökehitystä. Tavoitteena on varmistaa tarkoituksenmukaiset, vaikuttavat ja kustannustehokkaat palvelut sekä turvata palvelujen saatavuus eri puolilla aluetta. Lisäksi neuvonnan, ohjauksen ja asiakasohjauksen palveluja kehitetään tukemaan asiakkaiden sujuvaa pääsyä oikeisiin palveluihin oikeaan aikaan.
Muut vaikutukset (esim. vaikuttavuus, yhdenvertaisuus) Lyhyt aikaväli	-1	1

Pitkä aikaväli	-1	3
Kuvaus	Ikääntyvän väestön palvelutarpeisiin vastataan käytännöillä, jotka eivät pitkällä aikavälillä riitä vastaamaan kasvavaan palvelutarpeeseen ja alueellisiin eroihin.	IKI2035-ohjelman päivitys vahvistaa ikääntyneiden palvelujen strategista ohjausta ja parantaa päätöksenteon tietoperustaa. Päivitetty ohjelma yhtenäistää palveluiden kehittämisen tavoitteita sekä kohdentaa kehittämistoimenpiteitä vaikuttavasti vastaamaan väestön ikääntymisen tuomiin muutoksiin. Ohjelman toimeenpano tukee palvelurakenteen hallittua uudistamista siten, että palvelut voidaan järjestää käytettävissä olevien taloudellisten ja henkilöstöresurssien puitteissa. Painopisteen siirtäminen ennaltaehkäiseviin, toimintakykyä tukeviin sekä kotiin annettaviin palveluihin hillitsee raskaampien palveluiden tarpeen kasvua pitkällä aikavälillä. Lisäksi ohjelma tukee henkilöstön työn kohdentumista tarkoituksenmukaisesti asiakkaiden tarpeiden mukaisiin palveluihin sekä vahvistaa moniammatillista yhteistyötä ja palveluprosessien sujuvuutta. Päivitys auttaa varautumaan väestön ikääntymisen vaikutuksiin ennakoivasti ja tukee hyvinvointialueen strategisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamista.
Henkilöstö ja organisaatio		
Hyvinvointialuestrategia ja strategian toimeenpano-ohjelma Lyhyt aikaväli	0	2

Pitkä aikaväli	0	2
Kuvaus	IKI2035-ohjelma on pääsääntöisesti linjassa Hyvinvointialueen strategian 2026-2029 ja sen toimeenpanosuunnitelman kanssa. Ohjelman toimenpiteitä ei kuitenkaan ole päivitetty hyvinvointialueen strategian päivitys huomioiden.	IKI2035-ohjelman päivitys tukee hyvinvointialueen strategian ja toimeenpano-ohjelman tavoitteiden toteuttamista ikääntyneiden palveluissa. Ohjelman toimenpiteet huomioivat strategiakauden painopisteet ja tukevat niiden käytännön toimeenpanoa. Koska IKI2035-ohjelman aikajänne ulottuu nykyistä strategiakautta pidemmälle, se toimii myös pitkän aikavälin suunnittelun työkaluna ja tuottaa tietopohjaa tulevien strategisten linjausten valmisteluun.
Henkilöstön määrä ja asema		
Lyhyt aikaväli	1	1
Pitkä aikaväli	1	1
Kuvaus	IKI2035-ohjelman henkilöstövaikutukset kohdistuvat palvelurakenteen muutosten edellyttämään henkilöstöresurssien kohdentamiseen sekä työn sisällön ja toimintatapojen kehittämiseen. Vaikutukset liittyvät erityisesti kotihoidon ja asumisen palveluiden vahvistamiseen sekä laitoshoidon hallittuun vähentämiseen. Näitä muutoksia koskevat yhteistoimintamenettelyt on käyty aiemmin.	IKI2035-ohjelman päivityksellä ei ole välittömiä uusia vaikutuksia henkilöstön määrään tai asemaan. Ohjelmassa jatketaan aiemmin päätettyjä palvelurakenteen muutoksia ja henkilöstöresurssien kohdentamista. Väestön ikääntymisen myötä kasvava palvelutarve lisää kuitenkin tarvetta huolehtia henkilöstön saatavuudesta, osaamisesta ja tarkoituksenmukaisesta kohdentamisesta, jotta palvelut voidaan tuottaa vaikuttavasti ja kestävällä tavalla.
Henkilöstön työkyky, hyvinvointi, turvallisuus, osaaminen ja yhdenverrtaisuus		

Lyhyt aikaväli	1	2
Pitkä aikaväli	1	2
Kuvaus	IKI2035-ohjelman toimeenpanossa on henkilöstön työskentelyolosuhteita parantavana tekijänä laitoshoidon purku, jonka myötä työskentely epätarkoituksenmukaisissa ja vanhanaikaisissa tiloissa päättyy. Laitoshoidon purun toimeenpano jatkuu. Henkilöstön osaamista vahvistetaan edelleen laajasti mm. toimintakyvyn arviointiin yhdenvertaisesti ja asiakaslähtöisesti.	IKI2035-ohjelman toimeenpano tukee henkilöstön työhyvinvointia, työturvallisuutta ja työkykyä. Laitoshoidon hallitun vähentämisen myötä henkilöstön työskentely epätarkoituksenmukaisissa ja vanhentuneissa tiloissa vähenee, mikä parantaa työolosuhteita. Laitoshoidon purun toimeenpano jatkuu ohjelmakaudella. Ohjelma tukee henkilöstön osaamisen kehittämistä vahvistamalla näyttöön perustuvia, yhdenvertaisia ja asiakaslähtöisiä toimintatapoja. Osaamista kehitetään erityisesti toimintakyvyn arvioinnissa, kuntouttavassa työotteessa sekä asiakkaiden osallisuutta vahvistavissa toimintamalleissa. Moniammatillinen yhteistyö vahvistaa työntekijöiden osaamista ja työhyvinvointia, jolla on suora vaikutus asiakkaiden palveluiden laatuun. Ohjelmapäivityksen myötä henkilöstön osaamista vahvistetaan lisäksi Voimavarat arjessa (VoiVa) -toimintamallin hyödyntämisessä sekä asiakkaan voimavarojen ja osallisuuden tukemisessa kaikessa asiakastyössä. Tavoitteena on yhtenäistää toimintatapoja, vahvistaa henkilöstön osaamista ja edistää asiakaslähtöisten palvelujen toteutumista koko hyvinvointialueella.

Kumppanuudet: kunnat, järjestöt, yritykset ja yhteisöt		
Lyhyt aikaväli	1	1
Pitkä aikaväli	1	2
Kuvaus	IKI2035-ohjelmassa on huomioitu laajasti yhteistyö kuntien, järjestöjen ja palveluntuottajien kanssa.	IKI2035-ohjelman päivitys vahvistaa kuntien, järjestöjen, yritysten ja muiden yhteisöjen kanssa tehtävää yhteistyötä. Kumppanuuksien avulla edistetään ikääntyneiden hyvinvointia, toimintakykyä ja osallisuutta sekä vahvistetaan ennaltaehkäisevien palvelujen vaikuttavuutta. Päivityksessä on huomioitu keväällä 2026 hyväksytty Pirkanmaan hyvinvointialueen ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma 2026-2029. Palveluja kehitetään Pirhan strategisen monituottajuuden tavoitteiden mukaisesti yhteistyössä oman toiminnan, yksityisten palveluntuottajien ja kolmannen sektorin kanssa.
Ympäristö		
Kestävä kehitys (esim. ilmasto ja hiilijalanjälki)		
Lyhyt aikaväli	0	0
Pitkä aikaväli	0	1

Kuvaus		IKI2035-ohjelman päivityksellä ei arvioida olevan merkittäviä välittömiä vaikutuksia ilmastoon tai hiilijalanjälkeen. Ohjelman toimenpiteet, kuten digitaalisten palveluiden kehittäminen ja etäpalvelujen lisääminen, voivat kuitenkin osaltaan vähentää liikkumistarvetta ja tukea kestävän kehityksen tavoitteita.
Muut vaikutukset ympäristöön (esim. rakennukset, turvallisuus, viihtyisyys)		
Lyhyt aikaväli	0	0
Pitkä aikaväli	0	1
Kuvaus		IKI2035-ohjelman päivitys tukee turvallisten, esteettömien ja viihtyisien palveluympäristöjen kehittämistä ikääntyneiden palveluissa. Palveluverkon ja asumispalveluiden kehittämisessä huomioidaan asiakkaiden toimintakyky, turvallisuus ja hyvinvointi sekä tarkoituksenmukaisten toimitilojen käyttö. Päivityksellä ei arvioida olevan merkittäviä kielteisiä vaikutuksia rakennettuun ympäristöön.
Talous ja elinvoima		
Talouden kestävyys		
Lyhyt aikaväli	1	-1
Pitkä aikaväli	1	-2

Kuvaus	IKI2035-kehittämisohjelma hyväksyttiin vuoden 2023 lopussa sen hetkisillä saatavissa olleilla tiedoilla.	IKI2035-ohjelman päivitys tukee talouden kestävyyttä, mikäli palvelurakennetta kehitetään käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Painottamalla ennaltaehkäiseviä, toimintakykyä ylläpitäviä ja kotiin annettavia palveluja voidaan hillitä raskaampien palveluiden tarpeen kasvua sekä parantaa palvelujen kustannusvaikuttavuutta pitkällä aikavälillä. Kuitenkin, mikäli palveluita halutaan lisätä nykytasosta, vaatii se erittäin merkittävää taloudellisten resurssien lisäämistä ikääntyneiden palveluihin. Nykyisen tason säilyttäminen vaatii myös merkittäviä resurssien lisäyksiä.
Elinvoima		
Lyhyt aikaväli	1	1
Pitkä aikaväli	1	2
Kuvaus		IKI2035-ohjelman päivitys tukee alueen elinvoimaa vahvistamalla ikääntyneen väestön hyvinvointia, toimintakykyä ja osallisuutta. Ohjelma edistää kuntien, järjestöjen, yritysten ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä sekä tukee palveluiden pitkäjänteistä kehittämistä muuttuvassa väestörakenteessa.

8 Yhteenveto ja johtopäätökset päätösvaihtoehtojen vertailusta

Päivitetty IKI2035-ohjelma vahvistaa palvelujen ennakoivaa kehittämistä, kotona asumista tukevia palveluja, asumispalvelujen tarkoituksenmukaista rakennetta, palveluketjujen yhteentoimivuutta sekä digitaalisten ja teknologisten ratkaisujen hyödyntämistä. Pitkällä aikavälillä vaikutusten arvioidaan olevan myönteisiä, koska

palvelurakenteen painopistettä siirretään ennakoivampiin ja kevyempiin palveluihin, mikä tukee palvelujärjestelmän kestävyyttä väestön ikääntyessä. Myönteisten vaikutusten toteutuminen edellyttää suunnitelmallista toimeenpanoa, riittävää seurantaa sekä kykyä reagoida toimintaympäristön, palvelutarpeen ja resurssien muutoksiin.

9 Päätösesitys

Esitetään, että IKI2035-kehittämisohjelma päivitetään vaihtoehdon 1 mukaisesti.

10 Päätöksen seuranta- ja arviointisuunnitelma

IKI2035-kehittämisohjelman toimeenpanoa ja tavoitteiden toteutumista seurataan osana hyvinvointialueen toiminnan ja talouden seurantaa. Seurannan perusteella arvioidaan ohjelman tavoitteiden toteutumista sekä tarvittavia muutostarpeita suhteessa väestön palvelutarpeisiin, käytettävissä oleviin resursseihin ja toimintaympäristön muutoksiin.